

Pavel Cerbușca

**Învățământul general din perspectiva calității:
eficacitate și eficiență**

Studiu de politici educaționale

Chișinău 2020

Această lucrare este elaborată în cadrul Proiectului “Valorificarea oportunităților de implicare efectivă a părinților, comunităților și societății civile în guvernarea educației”, implementat de Institutul de Politici Publice cu suportul financiar al Programului de Sprijinire a Educației al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă în cadrul Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros-Moldova.

Autor:

Pavel Cerbușca, doctor în pedagogie,
grad didactic și managerial superior, expert național în educație

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorului și nu reflectă neapărat poziția Institutului de Politici Publice, Fundațiilor pentru o Societate Deschisă și a Fundației Soros-Moldova.

Cuprins

Sumar executiv	4
1. Un instantaneu al practicilor internaționale	6
2. Specificul proceselor de reformare a învățământului general din Republica Moldova	8
3. Acțiuni în favoarea calității educației: intenții și implementări	15
3.1. Treapta primară	15
3.2. Treapta gimnazială	17
3.3. Treapta liceală	20
4. Recomandări de politici	26
5. Concluzii	29
Bibliografie	30

Sumar executiv

Progresul fiecărei societăți depinde într-o măsură decisivă de calitatea educației membrilor săi, în special, a celor tineri. Intelectul, sănătatea și cultura constituie în ansamblu cele mai valoroase bogății ale unei națiuni. Aceste componente valorice dintotdeauna au fost actuale pentru societate, dar în situația actuală ele au devenit priorități strategice.

Sistemul educațional din Republica Moldova se mai confruntă încă cu multe probleme, în special calitatea acestuia. Remarcăm un lucru important că de calitatea educației depinde în mare parte calitatea vieții, a mediului ambiant, a produselor alimentare și a mărfurilor industriale, sănătatea și securitatea cetățenilor, relațiile dintre oameni și atmosfera din comunitate. Prin urmare, scopul principal al reformelor din domeniul educației constă în crearea unui mediu propice și adecvat pentru dezvoltarea personalității subiectului educației nu doar în școală, dar și în familie și în comunitate.

Scopul acestui studiu constă în analiza holistică a sistemului educațional din Republica Moldova din perspectiva eficienței și calității în raport cu nevoile actuale și de perspectivă ale societății.

Obiectivele studiului au inclus:

- analiza contextului social și influențele acestora asupra evoluției sistemului educațional;
- analiza holistică a învățământului general;
- trasarea direcțiilor strategice de dezvoltare a sistemului educațional.

Studiul cuprinde analiza principalelor tendințe de dezvoltare a procesului educațional din Republica Moldova la nivelul învățământului general. Este prezentată o descriere succintă a stării de fapt a sistemului educațional și sunt analizate reglementările și practicile din cadrul acestuia. Constatările și recomandările formulate sunt adresate nu doar profesioniștilor din domeniul educației, dar și tuturor cetățenilor interesați în îmbunătățirea calității educației.

Metodologia studiului a inclus analiza documentelor normative și reglatorii emise de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, acțiunile de implementare de către organele locale de specialitate în domeniul învățământului; datele statistice și rapoartele privind funcționarea sistemului educațional din Republica Moldova; studiile experților referitoare la tendințele de dezvoltare a învățământului general; a bunelor practici și, în special, a lecțiilor învățate în procesul nenumăratelor tentative de reformare a sistemului.

S-a constatat că sistemul educațional este, în mare parte, în atenția guvernării. Se întreprind pași concreți privind promovarea anumitor reforme ce au drept scop declarat îmbunătățirea procesului de predare-învățare-evaluare. În ultimii ani au crescut semnificativ alocațiile din buget pentru educație. S-au îmbunătățit condițiile în majoritatea instituțiilor de învățământ. Au fost făcute actualizări ale Curriculumului Național și a fost modernizat procesul de formare continuă și inițială a cadrelor didactice și manageriale pe unele segmente ale predării și evaluării.

Totodată, învățământul general din Republica Moldova se confruntă cu mari probleme. Deși evaluările externe nu atestă regrese în rezultatele învățării, avansarea țărilor din regiune este cu mult mai pronunțată, țara noastră aflându-se în partea de jos a clasamentelor. Autonomia instituțiilor de

învățământ general este limitată, iar statutul și imaginea cadrului didactic în societate nu mai corespund cerințelor unei societăți bazate pe cunoaștere.

Recomandările studiului, grupate pe arii și direcții de intervenție, se referă la crearea unui cadru normativ-juridic și instituțional ce ar facilita implicarea tuturor actorilor din comunitățile educaționale în soluționarea problemelor instituțiilor de învățământ și stabilirea unor parteneriate efective școală-părinți-comunitate. Lansăm propunerea de a elabora printr-o largă participare socială conceptul "*Parteneriate pentru educație*" și implementarea acestuia în fiecare școală din țara noastră, transformarea acestora în veritabile centre educaționale comunitare. În acest mod, problemele școlii vor deveni și probleme ale întregii comunități, fapt ce va facilita soluționarea în volum deplin a acestora. Și invers, performanțele instituțiilor de învățământ vor deveni indicatori de succes ai comunităților respective și ai societății moldovenești în ansamblu.

Nivelul de pregătire și profesionalismul cadrelor didactice trebuie să devină motorul calității în educație. Trecerea de la o formare inițială și continuă excesiv de teoretizată la una ce oferă cadrelor didactice metode eficiente de a învăța elevii să învețe, de a-i motiva și de a-i atrage să devină participanți activi și responsabili ai propriei învățări devine o cerință imperativă a reformelor educaționale. În vederea proiectării, implementării și evaluării activităților de învățare, cadrele didactice trebuie formate în baza abordărilor axate pe nevoile elevilor, părinților și ale comunităților educaționale.

Deși învățământul general nu oferă pregătire profesională, această sarcină revenindu-i următoarelor niveluri ale sistemului educațional, anume acesta formează și dezvoltă bazele necesare pentru a îmbrățișa cu succes în viitor o meserie, o profesie, o specialitate. Prin urmare, activitățile de îmbunătățire a calității învățământului general trebuie să aibă în vedere și aspectele ce țin de tendințele moderne din viața socială și economia reală, de crearea unor mecanisme stimulative atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi de a se implica dezinteresat în actul învățării și de a îmbunătăți rezultatele propriilor implicații în demersul de autodezvoltare și autoafirmare.

1. Un instantaneu al practicilor internaționale

Cele mai eficiente din lume sunt considerate sistemele educaționale din Coreea de Sud, Japonia, Singapore, Hong Kong, Finlanda, Marea Britanie, Canada, Olanda, Irlanda, Polonia, Danemarca, Germania, Federația Rusă, Statele Unite ale Americii, Australia, Noua Zeelanda, Israel, Belgia, Cehia, Elveția. Totodată, merită să fie studiate și analizate constructiv și sistemele educaționale din alte state cu care Republica Moldova menține relații de colaborare și schimb de bune practici, precum România, Italia, Ucraina și altele.

Printre cele mai bune practici se evidențiază:

- Consolidarea imaginii pedagogului în societate și remunerarea decentă, aflată în raport direct cu responsabilitatea înaltă, și exigențe clare față de îndeplinirea obligațiilor funcționale.
- Implicarea semnificativă a statului/ societății/ comunității în asigurarea calității sistemului educațional și crearea condițiilor bune pentru educația copiilor, prin creșterea în bugetul de stat a ponderii pentru educație.
- Crearea condițiilor pentru o competiție mai înaltă în societate ca elevii să-și facă studiile la cele mai bune școli și universități.
- Motivarea celor mai buni elevi pentru a-și face studiile la facultățile pedagogice, prin elaborarea și aprobarea unor politici de stimulare materială și morală a tinerilor.
- Creșterea cerințelor față de formarea inițială și continuă a cadrelor didactice și a celor manageriale.
- Pregătirea multilaterală școlară și extrașcolară a elevilor pentru a-și dezvolta competențele cu caracter de integrare.
- Îmbinarea eficientă a învățării formale și strategiile cu caracter non-formal și informal, astfel asigurând îndeplinirea doleanțelor actorilor educaționali, dar și a membrilor comunității.
- Excluderea standardelor rigide de învățare (învățarea după model-tip, rezolvarea problemele după modele din manuale), elevii având posibilitatea să creeze, să descopere și să-și valorifice multiplele inteligențe, să-și dezvolte gândirea critică și reflexivă rezolvând probleme, inclusiv prin propria metodă.
- Orientarea politicilor educaționale spre garantarea faptului că toate școlile să dispună de condiții de studii egale, dar bune pentru toți copiii, să aibă posibilitatea să organizeze activități școlare și extrașcolare fără deosebire de regiunea în care trăiește familia, de forma de proprietate, de stat sau privată.
- Eficientizarea evaluării, pornind de la creșterea rolului autoevaluării și evaluării reciproce, și organizarea aprecierii randamentului școlar, axat pe evaluarea competențelor, mai puțin a cunoștințelor.

- Atitudine serioasă și conștientă a tuturor factorilor de decizie, dar și a elevilor în organizarea unei evaluări corecte, fără plagiat, bazată pe teste de gândire critică și capacități de analiză.
- Elevii realizează mai puține evaluări standardizate și mai puține teme pentru acasă, în schimb au posibilitatea să elaboreze proiecte cu implementare în comunitate, împreună cu părinții și prietenii, astfel, prin programe realizate la școală, în familie sau în localitate, li se deschide noi orizonturi de dezvoltare personală.
- Instituțiile dispun de o largă autonomie și sunt stimulate să dezvolte culturi organizaționale proprii, care să asigure performanțe și rezultate mai înalte.
- Școala reprezintă un centru educațional comunitar, care să propune nu doar servicii educative, dar asigură și servicii sociale pentru elevi, părinți și cetățenilor din localitate.
- Ponderea mică a disciplinelor de studii obligatorii în raport cu o pondere relativ înaltă (până la 30%) a obiectelor opționale la decizia școlii, precum și existența unor discipline vocaționale, în baza intereselor elevilor și multiplelor lor inteligențe.
- Integrarea unor discipline și dezvoltarea relațiilor interdisciplinare, axate pe dezvoltarea competențelor cu caracter de integrare.
- Dezvoltarea învățământului liceal, bazat pe modelul de licee clasice (clasele a X-XII) și crearea condițiilor de competiție la admitere prin teste bazate pe itemi cu caracter multidiscplinar.
- Învățământul profesional tehnic are un pronunțat caracter aplicativ, ponderea activităților practice fiind de circa 60% în raport cu cca 40% de pregătire teoretică.
- Universitățile au dreptul de a organiza examene de admitere și dispun de autonomie în elaborarea propriilor curricula, fiind responsabilitatea pentru rezultatele academice ale studenților și perspectivele de angajare a absolvenților în câmpul muncii.
- Formarea continuă a cadrelor didactice se bazează pe programe de autoinstruire în baza creditelor acumulate și susținerea publică a proiectelor educaționale implementate în școală și în comunitate.
- Voluntariatului și a mentoratului în cadrul instituțiilor de învățământ, precum și în comunitate, au un caracter preponderent practic și este înalt apreciat.
- Organele de autoconducere școlară a elevilor au un rol important, iar implicarea lor în crearea culturii organizaționale a instituției de învățământ, în realizarea planului de activități școlare și extrașcolare, în elaborarea și implementarea proiectelor educaționale în școală sau comunitate este semnificativă.
- Este creată industria produselor educaționale digitale, sunt pe larg utilizate manualele digitale și platformele educaționale online.

2. Specificul proceselor de reformare a învățământului general din Republica Moldova

În ultimii ani în sectorul educației, în special în învățământul secundar general, au avut loc schimbări radicale. Totodată au apărut și persistă un șir de probleme, care creează dificultăți în asigurarea unui învățământ de calitate și pregătirea absolvenților pentru a se integra eficient în viață.

În Republica Moldova, în anul de studii 2019-2020, numărul de instituții din învățământul primar și secundar general a fost de 1226, cu un număr de 333 mii elevi¹. În R. Moldova cheltuielile pentru educație sunt finanțate în mare parte din bugetul de stat (93%), care la rândul său garantează finanțarea educației, inclusiv a studiilor superioare, pe toată durata acestora.

Conform calculelor, în ultimii 5 ani cheltuielile pentru învățământ au crescut aproximativ de 2 ori. Prin comparație cu alte state, Republica Moldova demonstrează un nivel mai înalt al ponderii cheltuielilor publice din PIB pentru educație. Ca și procent din totalul cheltuielilor publice, pentru educație se păstrează poziția de frunte, această situație rămânând constantă în ultimii 15 ani. Totodată trebuie de remarcat că calitatea educației încă este joasă. Aceasta se explică prin mai multe cauze:

- nivelul diferit de formare a cadrelor didactice și manageriale;
- instituțiile de formare profesională a cadrelor nu acoperă standardele naționale și internaționale;
- dotarea slabă a instituțiilor de învățământ;
- interesul scăzut al APL și comunității în susținerea logistică a școlilor și implementarea de proiecte comune etc.

Conform datelor MECC, în ultimii zece ani, școlile au fost dotate material, au fost asigurate cu materiale didactice necesare pentru elevi, funcționează laboratoare pentru activități practice, ateliere de studii, biblioteci, cantine, puncte medicale, cabinete dotate cu calculatoare și echipament TIC.

Conform Biroului Național de Statistică², dotarea instituțiilor de învățământ din țară este neuniformă. Astfel, deși majoritatea școlilor au bibliotecă (99,5%), nu toate din ele au săli de lectură pe lângă bibliotecă, iar în 32,5% din instituții sală de lectură lipsește. Doar 70% din calculatoarele existente în școli sunt conectate la Internet (deseori se reclamă viteză slabă). Circa 14% din școlile din țară nu dispun de cantină sau bufet. Circa 20% din școli nu au sală sau un teren de sport. În circa 30% din școli nu există puncte medicale.

De asemenea există multe probleme în ceea ce privește dotarea cabinetelor și asigurarea cu materiale didactice, încălzirea edificiilor, asigurarea cu apă potabilă, nemaivorbind de starea blocurilor sanitare și sistemelor de apeduct (35% din instituții nu au grup sanitar în interior). Lipsa condițiilor oferite persoanelor cu necesități fizice speciale denotă nerespectarea drepturilor la o educație echitabilă, accesibilă pentru toți copiii.

¹ <https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=116>

² <https://statistica.gov.md/>

Orientarea demersului educațional autohton spre sistemul european solicită schimbarea semnificativă atât a atitudinii elevilor față de procesul de învățare, cât și a cadrelor didactice față de organizarea și desfășurarea procesului educațional.

Deși au fost organizate un șir de formări ale cadrelor didactice și managerilor școlari de către instituțiile acreditate în domeniu, predomină viziunea centrată pe disciplina de studiu și nu cea pe elev – subiect al învățării. Activitățile de învățare se bazează preponderent pe autoritatea cadrului didactic, pe abordarea dominantă a disciplinei predate.

Majoritatea cadrelor didactice pun un accent mai mare pe predare și evaluare și foarte puțin pe cel de învățare, cu toate că elevii, fiind implicați în procesul propriei formări își conturează caracterele și își dezvoltă deprinderile de viață. Accentul se pune pe învățarea academică, nu pe cea situațională, cu extinderi în cotidian.

Totodată, motivația elevului pentru învățare ar deveni mai conturată și, ceea ce este extrem de important, s-ar afla un cadru propice pentru motivația intrinsecă.

Unitatea de învățare este concepută de majoritatea cadrelor didactice doar tematic, bazată pe asimilarea de informații și dezvoltarea unor abilități, dar nu este axată pe dezvoltarea de competențe. De asemenea, procesul de evaluare pune accent pe aprecierea nivelului de cunoștințe și abilități și ignoră aproape în totalitate formarea competențelor. Aceasta este una din cauze de ce motivația elevilor pentru studii descrește, iar tânără generație se îndepărtează tot mai mult de valori.

Abandonul școlar, este o problemă care influențează direct calitatea educației și siguranța copiilor. Conform datelor MECC, cele mai frecvente cauze ale abandonului școlar sunt:

- părăsirea țării de către întreaga familie, fără depunerea cererii de exmatriculare a copilului la secretariatul școlii;
- angajarea în câmpul muncii a copiilor/adolescenților de la 14, iar uneori și de la 12 ani;
- situația precară a multor familii;
- căsătoria prematură, preponderent a fetelor;
- în unele cazuri părinții interzic copiilor să urmeze școala;
- abuzurile și violența în familie, inclusiv comportamentele inadecvate ale adulților, provocate de consumul de alcool.

Printre măsurile urgente de diminuare a fenomenului abandonului școlar ar fi:

- evidența strictă a datelor cu privire la aflarea copiilor de vârstă școlară, realizată de organele abilitate;
- creșterea responsabilizării persoanelor care încalcă obligativitatea școlarizării copiilor;
- asigurarea cu hrană, rechizite școlare, manuale și haine a copiilor cu risc de abandon din motive de sărăcie avansată;
- crearea unui mediu atractiv prietenos copiilor și a stării de bine în instituția de învățământ, care să devanseze condițiile pe care le are acasă copilul cu risc de abandon;
- instituirea în instituții a unor programe de lucru individualizat și diferențiat cu copiii;

- elaborarea la nivel de APL a programelor de evidență și încadrare a copiilor/tinerilor în activitatea socială (prin implicarea în proiecte, competiții sportive, acțiuni de voluntariat, activități de interes comun, divertisment etc.).

Planul-cadru, aprobat anual de MECC, favorizează în continuare abordarea mono-disciplinară a instruirii și privează învățarea de legăturile inter- și trans-disciplinare. Problema cea mai majoră a planului-cadru este faptul că ei slab reglementează organizarea procesului educațional, și anume, formarea personalității active.

Numărul prea mare de discipline școlare reduce substanțial posibilitatea studiului integrat și al celui aprofundat în domenii de care elevul se simte atras, precum și a specializărilor. Totodată, diminuarea numărului de ore la o disciplină sau scoaterea ei din anumite segmente ale planului-cadru nu înseamnă nicidecum că este ignorată importanța ei în formarea personalității copilului, așa cum orice domeniu de cunoaștere contribuie la îmbogățirea universului interior al elevului.

Organizarea învățării la distanță, din primăvara anului 2020, a demonstrat că în programul de bază trebuie să apară mai conturat educația digitală, nu neapărat ca un curs separat, ci eventual integrată în celelalte materii.

Printre cele mai urgente măsuri de optimizare a organizării activităților educaționale este simplificarea programului elevilor, care este în prezent suprasolicitat. Materiile școlare au devenit mult mai complexe, cu viziune mult mai adâncă și încercarea de a include într-un cadru academic școlar tot ansamblul științific polivalent. Astfel, se pune în mod nejustificat accentul doar pe cantitatea de conținuturi asimilate și nu pe calitate, pe formare de atitudini și valori. În consecință, se atestă o tot mai pronunțată îndepărtare a tinerii generații de valorile spirituale și culturale ale neamului și ale umanității: părinții, familia, școala, comunitatea, locul natal, patria, credința, valorile general-umane și naționale etc.

În majoritatea instituțiilor de învățământ secundar evaluările sunt utilizate doar pentru a da note, în loc ca ele să fie prioritar utilizate pentru a oferi feedback elevilor și părinților și pentru a fundamenta planuri individuale de învățare. Goana după note, supralicitarea lor atât de către cadrele didactice, cât și de către părinți, generează tot mai multe fraude și acte de corupție. Conținutul itemilor de evaluare trebuie să fie identice cu cele din curriculum. Elevul ar trebui să posede un plan individualizat de învățare, de recuperare (pentru copiii cu dificultăți de învățare), de accelerare (pentru copiii supradotați) sau de consolidare a cunoștințelor dobândite.

În condițiile de criză, provocate de pandemia Covid 19, au fost analizate documentele și starea de lucruri în ceea ce privește dezvoltarea competențelor digitale. Trebuie de menționat faptul, că în Republica Moldova există un cadrul legislativ bun pentru acțiunile de consolidare a capacității țării în domeniul tehnologiilor informaționale, acesta fiind racordat la Agenda de dezvoltare durabilă a lumii până în 2030³. În acest context, țara noastră a înregistrat progrese în implementarea tehnologiilor societății informaționale:

- după viteza de acces la Internet Republica Moldova este printre primele 20 de state din lume;
- fiecare al doilea cetățean este utilizator de Internet;
- mai mult de jumătate din familii au cel puțin un calculator;

³ <https://sustainabledevelopment.un.org>

- mai mult de jumătate din utilizatorii Internet sunt cunoscuți cu informațiile din presă online;
- 8 din 10 utilizatori Internet accesează rețelele de socializare;
- în ultimii ani a crescut de 5 ori numărul de utilizatori ai serviciilor de telefonie mobilă, care respectă standardele de mare viteză;
- pentru a asigura accesul la date guvernamentale cu caracter public și modernizarea tehnologică a guvernării, Guvernul R. Moldova a creat platforma www.date.gov.md – care a facilitat mult accesul cetățenilor la datele ministerelor și instituțiilor administrației publice centrale.

Deși domeniul tehnologiilor a avansat simțitor, o mare parte a populației, printre care și multe cadre didactice se confruntă cu o creștere a deficienței de competențe TIC și cu un nivel scăzut al alfabetizării digitale. Deși dispun de calculatoare, sunt utilizatori slabi de Internet, foarte mulți actori educaționali cunosc slab terminologia din domeniul TIC, nemaivorbind de utilizarea pe deplin a beneficiilor oferite de acestea. Deși se atestă o creștere a numărului aplicațiilor pentru disciplinele școlare cu utilizarea instrumentelor TIC, o mare parte dintre disciplinele școlare nu sunt dotate cu softuri educaționale.

Continuă să se mențină decalajul de acces dintre mediul urban și rural (aproape 30% dintre localitățile rurale nu au încă acces în bandă largă). Accesarea preponderentă a resurselor informaționale străine de către utilizatorii din Republica Moldova indică prezența scăzută a resurselor respective autohtone în limba română, fapt care determină necesitatea dezvoltării acestora.

În pofida tuturor eforturilor întreprinse pe parcursul anilor precedenți din partea guvernării în scopul implementării TIC în învățământul general, rezultatele pot fi atestate mai mult în plan cantitativ, decât calitativ (dacă calculatoare și conectarea la Internet există, competențele de utilizare a acestora sunt reduse). Continuă să se mențină deficitul de cadre calificate în domeniul TIC.

Astfel, pentru Republica Moldova mai rămân valabile un șir de oportunități de dezvoltare a tehnologiilor informaționale, printre care alfabetizarea digitală a populației, la general, și a elevilor și cadrelor didactice, în special. Aceasta se poate de realizat prin:

- curriculumul ajustat la necesitățile economiei bazat pe tehnologia informației, în special softurile educaționale, integrate de facto în procesul didactic;
- transformarea în format digital a principalelor domenii, printre care și cel educațional și asigurarea accesului cetățenilor către acestea;
- continuarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice în aplicarea eficientă a TIC în procesul educațional;
- crearea conținuturilor educaționale digitale, inclusiv pentru perioadele de criză și organizarea învățării la distanță.

În contextul incluziunii școlare, instituțiile de învățământ trebuie să fie pregătite pentru a oferi pachetul deplin de servicii persoanelor cu necesități educaționale speciale. Într-o măsură cu mult mai mare, acest lucru se referă la școlile din mediul urban, în care contingentul de elevi se modifică mai frecvent decât o dată la un an. Astfel, numai 10 instituții (0,87%) au instalat un lift specializat și doar 313 instituții (27,5%) au construit rampe de acces. Doar în 227 de instituții (19,9%) există un grup sanitar adaptat pentru persoanele cu dizabilități. Doar în 274 de instituții (24%) există mobilier adaptat necesităților acestor copii.

În realizarea obiectivelor și asigurarea unei educații de calitate, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării colaborează cu mai mulți parteneri: reprezentanții Băncii Mondiale în Moldova, USAID

Moldova, Agenției Internaționale de Cooperare a Germaniei, Biroului de Cooperare al Elveției, Fundației Servicii de Dezvoltare din Liechtenstein, UNFPA Moldova, Agenției Universitare a Francofoniei în Moldova, Fundației Soros-Moldova, IREX Moldova, Fundației Est Europeană, LUMOS Moldova, Agenției de Dezvoltare Austriacă, OSCE Moldova ș.a. Perspectivele de cooperare dintre MECC și donatorii externi, vizează: reformarea și modernizarea Curricula școlară; promovarea educației incluzive; îmbunătățirea procesului de formare inițială și continuă a cadrelor didactice din învățământul general; conservarea și valorificarea patrimoniului cultural național; dezvoltarea sportului de masă și a infrastructurii sportive; consolidarea sectorului de tineret etc.

Constatări:

1. În organizarea și desfășurarea procesului educațional, drepturile constituționale sunt declarate ca fiind prioritare, însă nu întotdeauna este asigurată și respectarea acestora la nivel de clase și la toate disciplinele studiate.
2. Mai persistă cazurile în care statul nu-și onorează obligațiunea de a garanta și asigura drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nicio formă de discriminare.
3. Autonomia școlară și-a demonstrat eficiența și eficacitatea, școlile autonome dispunând de un plan-cadru individualizat, elevii – de posibilitatea să-și schițeze traseele proprii de orientare profesională și de ghidare în carieră. Cadrele didactice au posibilități mai mari de implicare a elevilor în proiectarea și desfășurarea demersului educațional, realizând principiul *"A învăța să învețe"*.
4. Autoritatea și imaginea cadrului didactic în societate, cu statut de ghid și îndrumător pentru elevi în organizarea și desfășurarea procesului educațional de calitate, este în scădere.
5. Nivelul de stimulare a tinerei generații pentru profesia de dascăl, asigurarea tinerilor specialiști cu condițiile necesare unui trai decent, programe de încadrare în câmpul muncii încă din anii de studenție, este insuficient.
6. Rolul părinților și a comunităților în guvernarea educației⁴ rămâne a fi scăzut. Codul Educației al Republicii Moldova (aprobat în anul 2014), în articolul 135 (f) obligă doar personalul didactic, științifico-didactic și de conducere să colaboreze cu familia și comunitatea, creându-se astfel doar angajamente unidireționale.
7. Într-o școală eficientă toți actorii educaționali ar trebui să participe la luarea deciziilor. Nivelul actual de implicare a elevilor în alegerea organelor autoconducerii școlare, fapt ce duce la obținerea de către ei a experienței în arta conducerii, este mai jos decât cel din țările cu democrații avansate.
8. Evaluarea este înțeleasă mai mult ca un instrument de pedepsire și mai puțin de motivare și de încurajare a elevilor spre noi performanțe, spre autodezvoltare, autoevaluare și conștientizare a propriului demers în dezvoltarea traseului personal și orientare în carieră.

⁴ <http://ipp.md/wp-content/uploads/2017/12/Studiu-Parteneriate-2017.pdf>

9. În comparație cu alte state din regiune, în Republica Moldova se atestă o corelație foarte slabă între volumul de mijloace alocate sectorului în ansamblu și pentru fiecare din instituții și rezultatele/performanțele educației. Această constatare este valabilă pentru toate nivelele de învățământ, inclusiv și în cazul învățământului secundar general.
10. În domeniul educației, implementarea reformelor și efectuarea unor schimbări structurale de esență necesită timp și angajamente responsabile care, de regulă, depășesc durata de activitate a unui guvern sau orizontul unui ciclu electoral, întrucât astfel de acțiuni de amploare depind foarte mult de mentalitatea oamenilor, de nivelul de dezvoltare economică a țării, de condițiile de trai ale cetățenilor și, în special, de modul de gândire a acestora. Cu regret, în astfel de condiții, în țara noastră lipsește un Pact Național pentru Educație, act prin care să se asigure angajamentul tuturor actorilor educaționali și al autorităților, indiferent de cine se va afla la putere sau în opoziție, în favoarea calității educației.

Recomandări privind orientarea reformelor spre asigurarea calității:

1. O școală în care calitatea educației este la un nivel înalt, iar instituția este prietenoasă copilului, ar trebui să dispună de mai multă *autonomie*, în care cadrele didactice realizează eficient obiectivele Curriculumului Național, completat cu un curriculum la decizia instituției.
2. Statutul de cetățean include un set de norme și valori, care ar trebui să fie parte componentă a tuturor Curricula disciplinelor școlare, dar parte și componentă a activităților extra-curriculare și a programelor extrașcolare.
3. Este necesară analiza sistemului educațional, cel puțin o dată la trei ani, prin raportare la indicatorii recomandați de organizațiile internaționale și adaptați la specificul țării, precum și elaborarea recomandărilor concrete de îmbunătățire, transpuse în planurile de activitate ale MECC și ale altor autorități cu competențe în domeniul educației.
4. Se cere schimbarea radicală a centrării pe fiecare din disciplinele de studiu (adică pe conținuturi și autoritatea cadrului didactic) cu centrarea pe elev – subiect al învățării. Elevul trebuie motivat să învețe pentru a-și pune în valoare potențialul intelectual și fizic, orientat spre creșterea profesională, dezvoltare în carieră și deschiderea spre participare activă la progresul societății.
5. Cadrele didactice ar trebui să pună accentul pe organizarea eficientă a procesului de învățare și mai puțin pe cel de predare sau evaluare (ceea ce este realizat la moment), având drept prioritate formarea și conturarea caracterelor în diverse contexte și dezvoltarea deprinderilor de viață.
6. În scopul diminuării abandonului și reducerii absenteismului școlar, copiii ar trebui atrași la studii prin aplicarea preponderentă a strategiilor cu caracter interactiv, utilizarea metodelor conform particularităților de vârstă și condițiilor reale în care se desfășoară procesul educațional, axare pe interesele și punerea în valoare a multiplelor inteligențe.
7. Planul-cadru ar trebui să fie orientat mai mult spre valorificarea potențialului existent în instituție, curriculumului la decizia instituției și al elevului, astfel contribuind prin aceasta la conturarea unui învățământ autentic și fiind legat de necesitățile societății/comunității și a individului;

8. Domeniul TIC ar trebui dezvoltat în raport cu necesitățile sociale și intelectuale, iar dezvoltarea competențelor digitale ar trebui abordată în complex cu celelalte competențe generale și specifice.
9. Semnarea, după modelul existent în alte state (România, Cehia, Estonia), a Pactului Național pentru Educație.
10. Reconceptualizarea procesului de evaluare prin axarea acestuia pe aprecierea nivelului de dezvoltare a competențelor la nivel de finalitate a treptelor de învățământ (la nivel național) și nu a cunoștințelor și a abilităților curente (aceasta trebuie să se facă la nivel de instituție, regiune).
11. Stimularea și motivarea cadrelor didactice spre valorificarea bunelor practici în diverse contexte de viață reală, oferirea unor servicii de mentorat, atât la nivel profesor-elev, dar și elev-elev, prin intermediul căruia se stabilesc relații interpersonale speciale între cadrele didactice, dar și între aceștia și elevi, precum și între elevi-elevi.
12. Formarea profesională a cadrelor didactice ar trebui axată pe metodele eficiente de comunicare, interactivitate, cooperare, schimb de bune practici, învățarea bazată pe sarcini de lucru, învățarea constructivistă, strategiile interactive de predare-învățare, metodologiile de elaborare și implementare a proiectelor educaționale.
13. Limba română ar trebui să constituie elementul fundamental al identității naționale și un bun al culturii naționale, care ar trebui educate și promovate atât în instituțiile naționale, cât și în cele unde își fac studiile reprezentanții minorităților naționale.
14. Este necesară implementarea obiectivelor referitoare la reflecția comună asupra stării patrimoniului cultural și asupra ierarhiei valorilor naționale și locale.
15. În condițiile caracterului multicultural al societății din Republicii Moldova se cere o promovare mai efektivă a educației interculturale, dezvoltarea dialogului intercultural dintre cetățeni, crearea posibilităților de comunicare eficientă, schimbul de bune practici, promovarea valorilor naționale sau general-umane.

3. Acțiuni în favoarea calității educației: intenții și implementări

3.1. Treapta primară

La capitolul elevi ponderați, treapta primară este cea mai slabă verigă (adică aplicarea principiului finanțării per-elev), așa cum, în conformitate cu hotărârea de guvern din 2012 privind finanțarea cheltuielilor standard per elev, pentru copiii din clasele I-IV coeficientul finanțării este de 0,75. Pentru comparație: pentru un elev al treptei gimnaziale se operează coeficientul 1, pentru un licean – coeficientul 1,22. Din cauza acestei disproporții, școlile primare din localitățile rurale cu un număr mic de copii s-au pomenit a fi cele mai pauperizate.

Decizia de aprobare a componenței numerice a claselor rămâne la latitudinea OLSDI. Oricât ar fi de stringentă nevoie de optimizare a școlilor, statul trebuie să-și asume pe deplin responsabilitatea creării unui cadru propice pentru dezvoltarea personalității copilului, indiferent de locul de naștere și trai.

Calculul aritmetic demonstrează că o clasă cu 25-30 de elevi trebuie să-și desfășoare activitățile în săli de circa 50 m², care în mare parte corespund standardelor. Totuși, unele clase, mai cu seamă din mediul urban, sunt alcătuite din peste 35 de elevi.

În anul 2018, Consiliul Național pentru Curriculum a aprobat varianta Curriculumului dezvoltat pentru învățământul primar, având la bază abordarea sistemică. În linii mari, documentul reușește să păstreze orientarea procesului de învățare spre asumarea unui comportament valoric al absolventului treptei primare, fapt mult mai pronunțat în comparație cu varianta documentelor curriculare, aprobate în anul 2010. Totuși, o anumită rezervă o suscită prezentarea în curriculum a conținuturilor ca sistem, cel puțin în comparație cu sistemul de competențe declarat în document, dar puțin implementat.

În noua versiune a Curricula la treapta primară aprobată, competențele generale și cele specifice ale disciplinelor au fost revizuite și ajustate parțial la noua viziune sistemică. Partea documentului la final de clasă evidențiază aptitudinile specifice, definitorii pentru motivarea spre învățarea permanentă. Aceste atitudini conturează profilul unui absolvent al treptei primare, fiind mai implicat în diverse manifestări ale realității, mai atent la cele ce se întâmplă în jur, mai tolerant și care acceptă mai repede diversitatea.

De asemenea, curriculumul propune spre implementare o viziune aplicativă a activităților în context trans-disciplinar. Cu scopul formării unei culturi generale și dezvoltării competențelor de bază, abordarea trans-disciplinară a conținuturilor are intenția de a integra achizițiile cognitive și dezvoltarea abilităților orientare spre contextele de viață în care trăiește copilul, învățându-i să ia decizii importante în diverse situații. În acest scop, documentul curricular include recomandări de organizare a activităților în context trans-disciplinar, care pot fi realizate atât în sală de clasă, cât și în afara ei.

În documentele curriculare, în special în *Ghidurile metodologice*, elaborate în anul 2018, au fost introduse un șir de sugestii noi cu referire la utilizarea strategiilor didactice de predare-învățare și de evaluare a cunoștințelor, abilităților și competențelor elevului. Strategiile didactice au preponderent un caracter interactiv. De menționat noutatea documentelor curriculare, care pun accent pe realizarea de produse, precum și pe învățarea bazată pe elaborarea și implementarea de proiecte.

Dar cele mai calitative modificări în curricula s-au realizat la capitolul evaluare. În conformitate cu art. 16 al Codului Educației „evaluarea este criterială și se efectuează prin descriptorii (ECD)”. Preponderent se efectuează aprecierea experienței de cunoaștere a elevului, în baza unor criterii clar stabilite în prealabil. ECD pune accent pe evaluare comportamentelor concrete ale elevului în situații reale, în care se integrează destul de bine aprecierea informației dobândite cu atitudinile și valorile formate. Totuși, majoritatea învățătorilor pun accent pe dezvoltarea achizițiilor elevului, exprimate la finele fiecărei clase, doar cu disciplina școlară în sine, fără o ieșire din conținutul disciplinar, cu o conectare slabă la realitatea zilei și contextele vieții.

Evaluarea criterială prin descriptorii este un fenomen mult apreciat de învățători, elevi și părinți. Ca rezultat, ECD înlătură frustrările notei și care schimbă accentul de pe eroarea elevului pe partea semnificativă, valoroasă a activității lui. Excluderea notei înlătură de fapt un fenomen negativ al activității pedagogice, în special în ultimul an – clasa a IV-a: reducerea procesului de învățare axat pe pregătirea elevilor pentru evaluările sumative și examenele de finalizare a treptei primare.

La această treaptă de învățământ, un aspect important în organizarea învățării sunt sarcinile propuse elevilor de scurtă și de lungă durată, adică „temele pentru acasă”. În mare parte, aceste sarcini țin de însușirea anumitor conținuturi și mai puțin pun în valoare competențele ca atare, adică sarcinile nu au deschidere spre creativitatea copilului, puțin sunt legate cu viața și mediul în care trăiește și învață copilul. De cele mai dese ori învățătorul propune sarcini unice pentru toți elevii, având un caracter obligatoriu, fără a permite elevilor să aleagă singuri acele teme pe care le consideră mai interesante, mai creative și mai aproape de inteligențele lui. Aici este important de analizat mai larg aspectul implicării părinților, în calitate de ghizi și îndrumători ai copiilor. Fapt cunoscut, că părinții deseori se inhibă din cauza cunoștințelor slabe în domeniul pedagogiei și a psihologiei, dar și a metodologiei învățării.

Pentru a trezi interesul copiilor, învățătorii ar trebui să formuleze sarcini cât mai atractive pentru a-i face mai ingenioși și mai creativi. Sarcinile de asemenea trebuie să fie formulate în termeni de lungă și de scurtă durată (dar nu zilnice), în baza unităților de competențe, în scopul consolidării și aprofundării achizițiilor esențiale învățate la ore. Sarcinile ar trebui să aibă un caracter benevol, copilul să fie motivat și să dorească să le realizeze, studiind, comunicând, cercetând, creând, dansând, modelând individual sau în colaborare cu membrii familiei sau comunității etc.

Realizarea acestor sarcini ar putea fi îndeplinite împreună cu alte persoane, demonstrând, prin comunicare și colaborare eficientă, transferul cunoștințelor asimilate la ore în viața cotidiană și devenind noi experiențe și convingeri ale copilului. Astfel, sarcinile propuse elevului ar fi mai aproape de firea sa, de natura lui psihologică, dându-i posibilitate să aibă timp și interes pentru alte activități creative, inclusiv plimbări la aer liber, mișcare și sport, joacă și divertisment, comunicare împreună cu persoanele dragi și cele apropiate.

O problemă specifică ciclului primar este programul prelungit după lecții, care deseori conduce spre surmenajul școlar. Constatăm că în cele mai multe cazuri activitățile în programul prelungit le desfășoară cadrele didactice care organizează și activitatea educațională de bază. Deseori această problemă apare din cauza salariului mic al cadrelor didactice și necesitatea de a lucra supra program pentru a-și asigura condițiile de trai și de viață.

O problemă identificată pentru elevii de la treapta primară sunt și ghiordanele prea încărcate, ceea ce demonstrează capacitatea slabă a cadrului didactic de a organiza astfel activitatea didactică, încât elevul să nu fie nevoit să ducă în spate zilnic o mulțime de manuale și de caiete/agende. Acestea din

urmă compromit actul educațional, întrucât multe manuale (în special de alternativă) și alte materiale didactice, se procură mai mult de dragul comercializării și al ocupării timpului elevului, decât în scopuri dezvoltării personalității subiectului educației.

Recomandări:

1. Reducerea numărului de elevi per clasă la treapta primară (în unele cazuri depășesc peste 35 de elevi), care diminuează considerabil din calitatea educației, în special se pierde capacitatea de a lucra interactiv – condiție esențială în procesul de formare a competențelor, precum și a atitudinilor și valorilor la elevi (o învățare eficientă în clasele primare se realizează maximum cu 24-26 de elevi în sală de clasă).
2. Realizarea unor modificări în Planul-cadru, cu centrare pe capacitățile și interesele elevului. Revizuirea Planului Cadru, conform căruia are loc structurarea procesului educațional și se construiește pe arii curriculare cu un număr mare de discipline, care nu sunt organizate după un principiu integrator.
3. Simplificarea Curriculumul-ui, care după revizuirea în anul 2018, totuși pune accent pe învățarea preponderent cognitivă și mai puțin abilitățile și competențele ce țin de domeniul afectiv (dezvoltarea inteligenței emoționale EQ), precum și necesitatea organizării mai multor activități practice, învățarea bazate pe proiecte, dezvoltarea abordării trans-disciplinare etc.
4. Monitorizarea strictă a programelor prelungite după școală, care atrage și riscul răspunderii penale, întrucât implică colectări ilicite de bani, în mare parte pentru suplimentarea salariului cadrului didactic. Reglementarea activității didactice în cadrul programelor după școală, astfel încât ea să devină parte componentă a procesului educațional (nu auxiliară), contribuind, astfel, la formarea competențelor transversale ale elevului. În acest sens este necesară revizuirea actelor normative, care să permită cadrului didactic de bază să desfășoare și activitatea pedagogică de după lecții, cu posibilitatea achitării pentru munca suplimentară efectuată.
5. Examinarea propunerilor unor învățători și părinți de a organiza în clasele I-II, a unui sistem de învățământ bazat pe două discipline fundamentale – limba de studiu și matematică, și de completat cu activități de integrare (nu discipline separate), menite să asigure formarea competențelor trans-disciplinare, adică ce țin de celelalte arii curriculare.
6. Organizarea procesului educațional astfel, încât elevul să aibă a purta în ghiozdan maximum câte 2 manuale și caiete, întru a evita povara exagerată a greutăților.

3.2. Treapta gimnazială

În anul 2019, la treapta gimnazială, în cele peste 762 de gimnazii și-au făcut studiile cca 160 mii de elevi. În ultimii ani, efectivele de elevi din țara noastră sunt în scădere, înregistrând o reducere cu 21% față de anul 2010. Din numărul total de elevi, 80,6% își fac studiile în limba română, 19,2% învață în limba rusă, iar 0,2% studiază în alte limbi.

Cerințele primordiale față de serviciile educaționale oferite de învățământul gimnazial se sprijină prioritar pe prevederile Codul Educației al Republicii Moldova. În gimnazii, elevii își dezvoltă personalitatea creativă prin asigurarea dezvoltării abilităților de identificare a soluțiilor la probleme apărute. Consilierea și orientarea elevilor în determinarea traseului individual pentru viitoarea profesie și carieră este de asemenea foarte importantă la această etapă.

Pentru elevii de 10-11 ani, perioada de tranziție de la învățământul primar la cel gimnazial este una din cele mai dificile. În această perioadă se manifestă cele mai intense faze critice: sfârșitul copilăriei, pubertatea, adolescența invocă o avalanșă de schimbări în corpul și psihicul copilului. Aceasta implică schimbări radicale la nivelul inteligenței emoționale, precum schimbarea sălilor de clasă, multitudinea de cadre didactice și discipline școlare, precum și complexitatea ultimelor, mai multe teme pentru acasă. Plus, în ultimii ani s-a adăugat și schimbări în sistemul de apreciere a cunoștințelor și abilităților elevilor, trecerea de la evaluarea prin descriptorii la note.

La această etapă de tranziție, o problemă destul de importantă este adaptarea elevilor care au absolvit recent treapta primară la specificul treptei gimnaziale. În clasa a V-a este încă necesar să fie mult mai strânsă legătură școlii cu familia. Aspectul dat este în atenția colectivului profesoral, în special a managerilor școlari și constituie una din direcțiile esențiale ale activității instituției, în special în primul semestru.

Printre alte probleme identificate în învățământul gimnazial sunt:

- surmenajul școlar;
- numărul mare de discipline școlare obligatorii;
- practic imposibilitatea de a promova curricula la decizia școlii;
- slabă pregătire a elevilor cu referire la orientarea profesională și dezvoltarea în carieră (lipsa unor servicii în acest domeniu la nivel de țară);
- abandonul școlar și creșterea absenteismului de la ore;
- accentul pe acumularea de cunoștințe și practic lipsa unui mecanism viabil de dezvoltare și evaluare a competențelor, precum și de formare a atitudinilor/ valorilor etc.

Deși se mai observă unele practici ale cadrelor didactice, orientate spre pedepsirea elevilor pentru neîndeplinirea anumitor norme și sarcini, tot mai mult se conturează un alt stil didactic: cel de atitudine prietenoasă între profesor și elevi; crearea și menținerea în permanență a unei atmosfere psihologice lejere, familiare și totalmente tolerante; oferirea modelului de conduită de către însuși cadrul didactic, realizată discret; implicarea elevilor în activități pornind de la interesele lor, practicarea medierii conflictelor școlare; miză se pune pe activități în cooperare, orientate spre un anumit produs etc.

După absolvirea gimnaziului, elevii își continuă studiile⁵:

- a) în licee – 39%;
- b) în învățământ profesional tehnic și secundar – 19%;
- c) în învățământ profesional tehnic post-secundar – 21%.

Totuși 21% din absolvenții gimnaziului nu continuă studiile. O parte se angajează în câmpul muncii, iar o altă parte rămân neîncadrați, unii din ei având conflict cu legea. Considerăm, că procentul de copii

⁵ https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Copiii_Moldovei/Infografice/2018/Educatie.pdf

care nu au continuat studiile după gimnaziu este destul de îngrijorătoare pentru stat și societate. Întrebarea este foarte importantă: Unde și cu ce se ocupă acești copii?

Recomandări:

1. Urmând cerințele documentelor de politici educaționale, este necesar adoptarea unor strategii interne în instituțiile de învățământ care vor solicita cadrului didactic să-l învețe pe elev să-și însușească și să promoveze prin propriul comportament principii și norme morale, valori general-umane, atitudini patriotice, poziției civice.
2. Promovarea abordării inter- și trans-disciplinare, având drept scop dezvoltarea competențelor elevului, cerințe impuse și de modalitățile de evaluare PISA, esența căruia constă în a exprima, pe o scală specifică, relația între complexitatea sarcinii și capacitatea elevului de a o rezolva.
3. Simplificarea documentelor curriculare, care ar trebui să aibă ca primă țintă descărcarea activității academice a elevilor și punerea accentului pe dezvoltarea creativității și deschiderea spre integrare în viața socială.
4. Formarea cadrelor didactice care trebuie să-și desvârșească abilitatea dezvoltării de competențe la elevi, dar și subtilitatea evaluării acestora, pentru a-i dezobișnui să penalizeze copilul pentru sarcinile nerealizate și a aprecia ceea ce a reușit elevul doar în comparație cu sine, nu și cu colegii.
5. Proiectarea activităților de învățare cu accent pe trezirea interesului pentru noutatea demersului educațional, evocările cu surprize, extinderile care oferă cu adevărat aplicarea celor învățate la oră în situații de integrare, creând astfel confortul psihologic și dorința de a se manifesta valoros în diferite contexte.
6. Alocarea resurselor din fonduri speciale sau identificarea unor posibilități de investiții prompte, pentru soluționarea problemelor ce amenință sănătatea și securitatea copiilor (veceuri în curte, încălzirea de la sobe, asigurarea cu tehnologii și materiale didactice etc.).
7. Plasarea accentului pe educația legată de obținerea unei meserii, pe orientarea spre învățământul profesional sau studii la liceu/universitate și pe oportunitățile de angajare în câmpul muncii.
8. Elaborarea unor programe individuale de lucru cu copiii și cu familiile acestora pentru diminuarea abandonului școlar și minimalizarea absenteismului de la ore.
9. Reducerea numărului de discipline obligatorii în trunchiul comun, preponderent prin integrarea lor și plasarea accentului pe orele opționale (curriculumul la decizia școlii).
10. Instituirea unor programe naționale, regionale și locale de promovare a culturii și civilizației, a valorilor general-umane și naționale, a cărții și lecturii, valabil atât pentru elevi, cât și pentru cadrele didactice, cu implicarea părinților și a membrilor comunității.

3.3. Treapta liceală

În Republica Moldova învățământul liceal este reorganizat începând cu anul 1991, având filierele teoretică (profilurile umanist și real) și vocațională (profilurile arte, sport). Învățământul liceal se încheie cu examenul național și obținerea diplomei de BAC⁶.

Filiera teoretică este axată preponderent pe contextul academic al învățării, practic lipsesc condițiile pentru activități practice și extensii curriculare, în special la profilul umanist. Din cauza unor deficiențe în organizarea probelor de evaluare finală la matematică la absolvirea gimnaziului, mulți elevi solicită profilul umanist la liceu, dar își continuă studiile la facultate la profilurile reale. Aceasta demonstrează că organizarea procesului de învățare la această disciplină nu corespund rigorilor impuse la evaluarea finală.

Destul de slab este dezvoltată și filiera vocațională, în special în mediul rural și în raioanele mai mici, în care nu sunt create condiții pentru dezvoltarea competențelor artistice, științifice, sportive și creative a elevilor. Cu toate acestea, potențialul copiilor este mare, un număr mare de elevi se implică în diverse proiecte comunitare și acțiuni de voluntariat.

Media elevilor în clasele de liceu o constituie circa 22 persoane: în mediul urban media fiind de 26 de elevi, iar în cel rural - de 18 elevi. În anul 2019 numărul elevilor din învățământul liceal este de aproximativ 10% din numărul total de copii din învățământul secundar general, în scădere față de 2010 (15%). În ceea ce privește cuprinderea elevilor în liceu după mediul de rezidență din care provin, se remarcă situația de dezavantaj a elevilor din mediul rural.

Numărul liceelor și a claselor liceale este în descreștere. În anul 2019 circa 40% din licee au avut mai puțin de 25 de candidați. Deși legislația prevede deschiderea claselor liceale dacă există cel puțin 2 clase, Ministerul ECC a permis deschiderea treptei liceale doar cu o singură clasă în mai multe instituții.

Micșorarea numărului de elevi în licee se explică prin mai multe cauze: reorganizarea instituțiilor școlare, promovarea slabă a liceelor clasice, reorientarea elevilor spre învățământul profesional tehnic, scăderea demografică, intensificarea migrației peste hotare. Totodată a scăzut și calitatea pregătirii studiilor în licee, lipsa concurenței, slabă orientare profesională și dezvoltarea în carieră, neatractivitatea instituțiilor superioare de învățământ etc.

Învățământul liceal este centrat pe dezvoltarea și diversificarea competențelor cheie și pe formarea competențelor specifice în funcție de profil. În anul 2017 a fost elaborat și aprobat un nou Cadru de Referință a Curriculumului Național⁷, care a stat la baza revizuirii programelor curriculare pentru învățământul general, treapta preșcolară și primară, precum și elaborarea Curriculumului pentru unele discipline introduse noi la treapta gimnazială și liceală.

Faptul că s-a declarat drept strategie de bază și element de noutate – axarea pe dezvoltarea competențelor, nu a însemnat și punerea în funcțiune a acestui demers nobil. În special cea mai complicată problemă a fost organizarea procesului de evaluare a competențelor, neexistând până în prezent un mecanism eficient și o concepție clară de apreciere a acestora. Deși CRCN a pus accent pe implementarea competențelor cheie, precum și pe dezvoltarea competențelor inter și transdisciplinare, acestea au obținut un caracter formal și superficial. Majoritatea probelor de evaluare au

⁶ <http://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-liceal-prezentare-general>

⁷ Cadru de Referință al Curriculumului Național. Chișinău, 2018.

<http://ipp.md/wp-content/uploads/2017/03/c-Cadru-de-Referinta-al-Curriculumului-National.pdf>

luat la bază conținuturile disciplinei studiate și a unor abilități formate, dar practic nu au inclus itemi cu caracter integrator, unde elevii/ absolvenții ar fi trebuit să demonstreze nivelul de formare a unor unități de competență și de dezvoltare a unor competențe cu caracter de integrare.

În anul 2018 au fost create Comisii de experți pentru a revizui Curriculumul din anii precedenți și a elabora Ghidurile de implementare a materialelor curriculare la disciplinele selectate. Pentru treapta liceală au fost elaborate doar pentru disciplinele Dezvoltare personală (în loc de Dirigenție) și Educație pentru societate (în loc de Educația civică).

Documentele curriculare elaborate în anul 2019 la celelalte discipline pentru treapta gimnazială și liceală au avut la bază discuții publice cu cadrele didactice și manageriale, dar în unele cazuri s-au implicat și consiliile de elevi și elevii, precum și o parte a părinților. De asemenea, au fost binevenite pentru îmbunătățirea documentelor curriculare și sugestiile diverselor ONG, precum și opiniile cetățenilor de rând, care s-au exprimat cu referire la situația din învățământ și au venit cu propuneri constructive.

Chiar dacă a fost modernizate și simplificate Curricula la disciplinele școlare, cu regret, învățământul liceal continuă să poarte un caracter preponderent academic. Curriculumul puțin este orientat spre valorificarea inteligențelor copilului, organizarea consilierii și traseului educațional sau profesional individual, în funcție de potențialul, vocația și performanțele subiectului învățării. Elevii au puține posibilități să-și estimeze abilitățile formate și competențele dezvoltate la școală, neexistând un serviciu eficient de consiliere pentru copii și părinți, dar și slaba legătură între instituțiile din învățământul secundar și cele profesional tehnic sau universitar.

Din anul 2018, în Planul-cadru elaborat de MECC este determinată o nouă arie curriculară – Consiliere și dezvoltare personală, în care este inclusă o nouă disciplină re-conceptualizată – Dezvoltarea personală (în loc de Dirigenție). Totuși așteptările sunt mai mari, în special lipsa în multe școli, localități a unor Centre de asistență în orientarea profesională și ghidarea în carieră, care să aibă menirea să ofere elevilor și a părinților consultații și sfaturi practice despre viitorul copilului.

În Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2018-2019⁸, alături de modelele clasice, au fost incluse 3 modele de alternativă, care permit implementarea unor planuri individualizate, valorificând multiplele inteligențe ale copilului. Această politică este continuată și în planurile-cadru pentru anii următori. Prin ordinul ministrului de la 24 martie 2020 sunt specificate repererele metodologice privind implementarea noilor modele de plan-cadru dezvoltate în învățământul liceal⁹. Prin acest document s-a confirmat politica ministerului de a susține interesul elevilor și valorificarea multiplelor lor inteligențe.

Pentru treapta liceală, ar fi oportună punerea în evidență a specificului profilului ales, prin instituirea specializărilor. Astfel, pentru un licean de la profilul real, materiile exacte se pot concentra pe maximum 2 specializări: matematică-informatică și științe (fizică, astronomie, chimie, biologie, ecologie). Pentru liceenii de la profilul real, istoria, geografia și educația pentru societate pot apărea într-un singur bloc. Aceasta pentru că nu materia în sine trebuie învățată, ci înțelegerea legăturilor cauză-efect a lucrurilor, specificul unor fenomene cu proprietăți similare, capacitatea de a argumenta

⁸ https://mecc.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2018-19_c_plasat_pe_site-ul_mecc.pdf.

⁹ https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_mecc_plan_cadru_liceu.pdf.

un punct de vedere în legătură cu un fenomen artistic, cultural, social, reflecția pe marginea cizelării proprii firi în baza experiențelor de cunoaștere a fenomenelor de orice natură din jur etc.

La profilul umanist, specializările de bază pot fi limbi și comunicare; istorie și drept/ geografie, în timp ce accentul special va cădea pe limba, istoria și cultura țării, precum și a popoarelor lumii, evoluția lor în diacronie și în funcție de areal etc. Pentru umaniști care vor să studieze aprofundat științele exacte, fiecare din acestea poate oferi studiu aprofundat, plus oferta disciplinelor opționale: fenomene cosmice, farmaceutică, mod sănătos de viață, limbaje moderne de programare etc.

La moment la nivelul MECC nu este elaborată o politică clară de stimulare a liceelor, orientată spre performanțe superioare. Pentru o calitate mai înaltă a studiilor, liceele clasice ar trebui să funcționeze ca și instituții separate. Discuțiile în privința beneficiilor separării sau integrării treptelor de școlaritate sunt mai vechi în societate, dar nu sunt suficient de convingătoare pentru ca să denote o problemă.

Totuși unii specialiști și experți întrevăd beneficii în organizarea separată a instituțiilor de tip liceu clasic (în care să activeze doar clasele a X-XII-a):

1. Viziunea pornește de la starea precară a învățământului liceal, lipsit de o bază tehnică-materială avansată și o competitivitate sănătoasă.
2. În cadrul unui liceu clasic este mai eficient de a implementa un plan-cadru individualizat, bazat pe valorificarea multiplelor inteligențe ale copiilor și un curriculum la decizia instituției.
3. Ar avea de câștigat economia care ar îndrepta cele mai performante mijloace de dotare în câteva zeci de instituții din țară și nu în câteva sute câte puțin.
4. Calitatea învățării ar spori datorită numărului mai mare de elevi cu un grad înalt de reușită școlară.
5. Susținerea financiară consistentă a liceelor cu un număr mai mare de elevi ar permite angajarea – și menținerea în sistem – a unor profesori performanți.
6. Organizarea specializărilor, orientarea profesională, dezvoltarea învățământului de tip dual.
7. Este o soluție foarte bună în asigurarea unui nivel mai înalt al calității serviciilor educaționale într-o școală de timp centru comunitar.

Acest pas ar majora prestigiul liceului ca și treaptă de școlaritate, ar aprofunda considerabil responsabilizarea cadrelor didactice, ar spori nivelul de competitivitate al liceenilor (anume competitivitate și nu concurență, primul termen presupunând mai multă interacțiune între elevi, implicare în activități comune, prestanță de echipă etc.).

La treapta liceală, o problemă esențială este organizarea concursului de admitere în licee, care rămâne să fie unul formal. Modalitatea de admitere nu este reușită, așa cum practic nu este creată o concurență sănătoasă între absolvenții gimnaziului pentru a fi admiși la învățământul liceal. În mare parte sunt admiși toți candidații, așa cum instituțiile în condițiile finanțării per-elev au nevoie de copii. Deseori la admitere în clasele liceale rămân multe locuri vacante, din care cauză în multe instituții de învățământ nu sunt completate sau sunt deschise doar câte una.

Astfel, nu sunt create condiții eficiente de învățare pentru elevii de liceu, sunt slab pregătite și cadrele didactice, care trebuie să predea atât în clasele de la treapta gimnazială, cât și liceală. Din aceste cauze nu este dezvoltată nici baza materială a liceelor pentru activitatea de laborator, rămâne nevalorificată orientarea profesională și ghidarea în carieră, activitatea cercurilor și cluburilor pe interese este subestimată etc.

Deși în ultimii ani, cerințele față de pregătirea elevilor către examenele de BAC au devenit mai rigide, și s-a îmbunătățit substanțial calitatea învățării, totuși sunt rezerve la capitolul evaluarea competențelor elevilor. Practic a fost subminată practica de procurare a subiectelor înainte de examenele de BAC sau de plagiat la examenele de BAC. Pe de altă parte, în ultimul timp s-a resimțit implicarea mai activă a factorului politic în modalitatea de organizare și desfășurare a examenelor BAC.

Considerăm că aceste implicații nu sunt binevenite, în special cele ce țin de susținerile repetate fără limită a examenelor de BAC. Decizia finală cu referire la organizarea și desfășurarea examenelor de BAC trebuie să fie luată strict doar de către specialiștii în domeniu și în conformitate cu legislația în vigoare, precum și să corespundă standardelor naționale și internaționale.

O altă problemă la treapta liceală este că unele discipline predate pe parcursul claselor a X-XII-a, precum și cea mai mare parte din disciplinele opționale, precum și vocaționale, nu se regăsesc în anexa la Diploma de bacalaureat. Totodată nu este clar faptul de ce unele discipline, care sunt predate doar în unele clase (de exemplu a X-a) și fără a fi finisat programul curricular, sunt incluse în lista anexată.

Cu referire la persoanele cu CES, deși au fost elaborate mai multe acte normative, puține instituții au asigurat condiții în cadrul liceelor, atât la nivel material, cât și logistic. În același timp, în școlile obișnuite au fost integrați 8415 copii cu cerințe educaționale speciale și 1425 - cu dizabilități. Această cifră este în creștere, datorită politicii statului de integrare socială a copiilor cu CES.

Cu toate problemele descrise, în ultimii 10 ani au avut loc schimbări radicale în evoluția sistemului educațional din R. Moldova, în special în cel liceal, care trebuie să devină o instituție de format nou, democratică, modernă, prietenoasă, în care elevii învață și se deprind a trăi neconstrânși, conform principiilor unei societăți democratice. Astfel, vor fi consolidate valorile morale și civice, iar societatea va prospera și va atinge acele performanțe de care avem nevoie.

Recomandări:

1. Învățământul liceal ar trebui reorganizat, având la bază dezvoltarea abilităților și competențelor elevilor, menite să acționeze eficient în contexte multiple sau în domenii sociale, pentru o viață de succes și o societate democratică. Aceasta este o condiție pentru o reformă radicală în domeniul educației, axată pe dezvoltarea unui învățământ individualizat, incluziv, practic și pro-activ.
2. Este necesară restructurarea profilurilor și instituirea specializărilor în raport cu dinamica profesiilor și a ocupațiilor de pe piața forței de muncă. Elevii, prin concurs ar trebui stimulați să se înscrie în una din filierele propuse.

3. Este necesară reorganizare profilurilor în cazul implementării modelelor alternative, incluse în Planul-cadru de învățământ, formând grupuri pe interese de studiu. Profilul teoretic al liceelor ar trebui extins spre dezvoltarea părții aplicative (cel puțin 30% din timp) și de integrat cu elemente ale învățământului dual, astfel creând posibilități mai mari de implementare a proiectelor comune cu instituțiile superioare de învățământ, profesional-tehnice, cu întreprinderile și organizațiile din comunitate. Aceasta ar pregăti mai bine absolvenții liceului pentru orientarea profesională, dezvoltarea în carieră și posibilitatea reală de a rămâne să învețe și să lucreze în țară.
4. Admiterea elevilor în învățământul liceal ar trebui reorganizată, pornind de la elaborarea unei Concepții naționale de stat privind organizarea învățământului liceal, luând în considerare cerințele pieței muncii, amplasarea geografică a instituțiilor, baza lor materială și nivelul de pregătire a cadrelor didactice, dar și rezultatele academice ale absolvenților, precum și altele. Pentru stimularea elevilor pentru învățare și consolidarea imaginii instituției, la admitere în învățământul liceal în țară, ar trebui introduse probe de aptitudini sau teste de inteligență sau de erudiție, în care să fie incluși itemi cu caracter de integrare de la toate disciplinele studiate în gimnaziu, plus să demonstreze cunoștințe de cultură generală.
5. Eficientizarea studiilor liceale și pregătirea calitativă a absolvenților pentru a susține mai bine examenele de BAC ține și de pregătirea profesională a cadrelor didactice, creșterea rigorilor mai înalte față de managerii instituțiilor de învățământ, precum și față de comunitatea educațională, pentru a crea condiții favorabile de studii și trai. Considerăm că în anexa la Diploma de bacalaureat să fie incluse toate disciplinele învățate de absolventul liceului, inclusiv cele opționale, precum și cele vocaționale (de exemplu tezele științifice, produsele de creație sau programele de voluntariat) realizate pe parcursul studiilor în liceu.
6. Elaborarea unor metodologii pentru punerea în aplicare a documente curriculare bazate pe:
 - dezvoltarea complexă a personalității elevilor;
 - acoperirea nevoilor reale ale elevului și ale comunității;
 - fortificarea calității procesului de învățare, în detrimentul cantității;
 - formarea de aptitudini intelectuale și dezvoltarea competențelor cu caracter de integrare;
 - învățarea prin cooperare și interactivă, bazată pe implicarea reală a subiectului în procesul propriei deveniri;
 - evaluarea sistemică a produselor, performanțelor și a evoluției permanente a competențelor elevilor, precum și altele;
 - valorizarea competențelor tinerilor pentru viață, prin abordare critică și reflexivă, acțiune practică, identificând în mod independent soluții noi și originale la problemele concrete care apar în contexte reale de viață.
7. Stimularea deschiderii și promovării liceelor clasice (în care să învețe elevi doar din clasele a X-XII), astfel fiind creat un mediu de competitivitate a tinerilor studiosi. În fiecare raion ar trebui să activeze 1-2 licee clasice, în orașele mai mari 2-3, iar în Chișinău nu mai multe de 5-7 licee. Elevii din alte localități ar trebui să fie asigurați cu cămin și hrană. De asemenea se propune instituirea unor burse pentru elevii de liceu, creând astfel un mecanism stimulativ pentru învățare în baza performanțelor. Acesta ar trebui să aibă un caracter de durată și pentru învățământul post-liceal pentru a atrage tinerii să rămână să învețe și să lucreze în țară, prin promovarea unor sisteme de credite pentru educație.

8. Considerăm că liceele clasice ar trebui transformate în **Centre educaționale comunitare** – un nou tip de școală, deschisă pentru comunitate, care oferă servicii educaționale nu doar elevilor, dar și pentru membrii comunității: studii aprofundate a limbilor, cercuri pe interese (cognitive, științifice, sportive), activități de divertisment etc.
9. Planurile-cadru de învățământ ar trebui reconceptualizate radical. Accent ar trebui de pus pe reducerea numărului de obiecte obligatorii și creșterii ponderii Curricula la decizia instituției, reorganizarea profilurilor, în special în cazul implementării modelelor alternative, incluse în Planul-cadru, formând grupurile de elevi nu pe clase, ci pe interese de studiu.
10. Este necesară integrarea în Planul-cadru a specializărilor, în funcție de orientarea profesională și vocația elevilor. În acest caz, ponderea pregătirii teoretice ar trebui de redus (care la moment include până la 90%) și de extins dezvoltarea compartimentelor practice, aplicative (până la 30% din timp). Cu acest scop este necesar să fie dotate laboratoare și ateliere pentru practică sau de utilizat baza instituțiilor, organizațiilor, întreprinderilor din comunitate.
11. În special la treapta liceală, în calitate de sarcini de scurtă și de lungă durată („lucrul pentru acasă”) pot fi propuse reorganizări radicale a sarcinilor și implicațiilor cu caracter de dezvoltare personală și valorificării intereselor, experiențelor elevilor. O modalitate a sarcinilor de extindere la treapta liceală ar putea fi și axarea pe studierea independentă acasă a temei noi, iar în clasă se fie analizate doar materiile neînțelese și împreună să caute răspunsuri la întrebările și sarcinile neclare. În acest context, în cadrul procesului de predare-învățare-evaluare o pondere deosebită ar trebui să aibă consolidarea statutului de mentor prin acțiuni de învățare reciprocă, situație când elevii cu performanțe mai înalte sau doritori să-și aprofundeze cunoștințele într-un anumit domeniu, îi ajută pe colegii lor să însușească materia, astfel ei „învață mai bine învățând pe alții”.
12. Într-o școală eficientă, în special la treapta liceală, voluntariatul este o componentă fundamentală a implicării elevilor în acțiuni dezinteresate pentru binele societății a cetățenilor și a grupurilor care necesită de o anumită asistență. Aceasta contribuie substanțial la consolidarea imaginii instituției, a societății civile, precum și în afirmarea personalității individului. Prin urmare, activitatea de voluntariat trebuie extinsă.
13. Managerii școlari, autoritatea publică și membrii comunității ar trebui să fie interesați în crearea condițiilor optime și a serviciilor pentru desfășurarea activităților didactice, precum și a activităților extrașcolare: cercuri pe interese (literare, științifice și sportive), activități de club sau vocaționale etc. Pentru aceasta școlile ar trebui să devină centre educaționale comunitare, unde ar trebui amenajate în fiecare școală laboratoare, complexe sportive, centre de arte, ateliere, parcuri, fiind la dispoziția elevilor, dar și a membrilor comunității etc.

4. Recomandări de politici

A. Îmbunătățirea cadrului normativ-juridic

1. *Modificarea Codului Educației prin:*

- formularea explicită a cerințelor față de mecanismele de racordare a sistemului educațional la cerințele pieței muncii și necesitățile societății;
- specificarea cerințelor față de ponderea disciplinele vocaționale, precum și a celor la decizia instituției de învățământ: cel puțin 30% din timpul de învățare, prevăzut de planul-cadru;
- reglementarea statutului liceelor clasice și a posibilităților de specializare pe profiluri, în funcție de orientarea profesională și dezvoltarea în carieră a tânărului;
- implementarea la treapta liceală a învățământului dual și consolidarea relațiilor cu instituțiile superioare de învățământ, instituțiile/organizațiile din comunitate;
- reconceptualizarea planurilor-cadru de învățământ cu accent pe reducerea numărului de obiecte obligatorii și creșterii ponderii curricula la decizia instituției, reorganizarea profilurilor, în special în cazul implementării modelelor alternative, având posibilitatea creării grupurilor de elevi pe interese de studiu și nu neapărat pe clase;
- crearea unui Fond Național pentru susținerea tinerilor care doresc să rămână să învețe și să muncească în țară, în special stimularea tinerilor pentru alegerea profesiei de pedagog.

2. *Modificarea Regulamentului tip al instituției de învățământ prin:*

- luarea în considerație a prevederilor Strategiei sectoriale „Educația-2020”;
- crearea unui mecanism stimulativ pentru cadrele didactice, care demonstrează performanțe nu atât în domeniul predării, cât al învățării și autoînvățării;
- instituționalizarea instrumentelor de motivație a elevilor pentru actul de învățare și rezultatele propriilor implicații în demersul de autodezvoltare și autoafirmare;
- implicarea mai activă a membrilor comunității educaționale în discutarea problemelor școlii, contribuind astfel la consolidarea parteneriatelor educaționale;
- reducerea ponderii disciplinelor de studii obligatorii și creșterii ponderii celor opționale la decizia școlii, precum și includerea unor discipline vocaționale, în baza intereselor elevilor și multiplelor lor inteligențe;
- stimularea elevilor și a cadrelor didactice, precum și a membrilor comunității educaționale pentru implicare în acțiuni de voluntariat și a mentorat cu un caracter preponderent practic în cadrul instituțiilor de învățământ, precum și în comunitate;
- reglementarea activității didactice în cadrul programelor extracurriculare, astfel încât ea să nu mai fie parte auxiliară a procesului educațional, ca în prezent, ci parte componentă a acestuia.

B. Îmbunătățirea cadrului instituțional:

- promovarea unei culturi organizaționale în instituțiile de învățământ, în care să fie stipulate nu doar aspectele ce țin de domeniul cognitiv, dar și de alte domenii, cum ar fi cel afectiv și psihomotor;
- adoptarea unor strategii interne în instituțiile de învățământ. care vor solicita cadrului didactic să-l învețe pe elev să-și însușească și să promoveze prin propriul comportament principii și norme morale, valori general-umane, atitudini patriotice, poziției civice;
- consolidarea autonomiei instituțiilor de învățământ și a imaginii cadrului didactic în comunitate;
- identificarea posibilităților de implicare activă a elevilor în procesul de proiectare, desfășurare și evaluare a activităților educaționale, creșterii interesului pentru actul de învățare și motivației acestuia pentru rezultatele învățării;
- dezvoltarea serviciilor educaționale pentru elevi și membrii comunității educaționale în cadrul instituțiilor de învățământ cu extindere în comunitate;
- identificarea căilor de motivare a celor mai buni elevi pentru a-și face studiile la facultățile pedagogice, prin elaborarea și aprobarea unor politici de stimulare materială și morală a tinerilor;
- creșterea alocării resurselor din fonduri speciale sau identificarea unor posibilități de investiții prompte, pentru soluționarea problemelor ce amenință sănătatea și securitatea copiilor;
- elaborarea unor programe individuale de lucru cu copiii și cu familiile acestora pentru diminuarea abandonului școlar și minimalizarea absenteismului de la ore;
- instituirea unor programe naționale, regionale și locale de promovare a culturii și civilizației, a valorilor general-umane și naționale, a cărții și lecturii, valabil atât pentru elevi, cât și pentru cadrele didactice, cu implicarea părinților și a membrilor comunității;
- reorganizarea radicală a temelor pentru acasă și axarea pe sarcini și implicații cu caracter de dezvoltare personală și valorificării intereselor/ experiențelor elevilor, în colaborare cu membrii familiei/ prietenii, luând în considerație condițiile reale în care trăiește și învață subiectul învățării.

C. Dezvoltarea curriculară

1. Reconceptualizarea Curricula școlare prin:

- integrarea disciplinelor școlare și axarea pe dezvoltarea competențelor cu caracter trans-disciplinar, contribuind astfel la formarea competențelor transversale ale elevului;
- reconceptualizarea curricula opționale;
- dezvoltarea curricula vocaționale și a la decizia instituției.

2. *Modernizarea evaluării prin:*

- axarea pe aprecierea rezultatelor comportamentale ale elevilor, pe formarea de atitudini și valori;
- organizarea aprecierii randamentului școlar, axarea lui pe evaluarea competențelor, mai puțin a cunoștințelor și abilităților (existent la moment);
- organizarea probelor de evaluare la treapta gimnazială și liceală în baza cerințelor sistemelor de evaluare internațional (de exemplu PISA);
- punerea accentului pe aprecierea produselor învățării și a experiențelor pe care le posedă subiectul învățării;
- creșterea rolului autoevaluării și evaluării reciproce.

D. Reconceptualizarea formării profesionale continue a cadrelor didactice și de conducere:

- îmbinarea eficientă a învățării formale și strategiilor cu caracter non-formal și informal, astfel asigurând îndeplinirea doleanțelor actorilor educaționali, dar și a membrilor comunității;
- plasarea accentului pe nevoile elevilor, a părinților și a comunității educaționale, în vederea proiectării, implementării și evaluării activităților de învățare;
- acordarea unei atenții mai mari strategiilor de învățare interactivă și modalităților de activizare și motivarea elevului pentru actul de învățare, legat de perspectivele dezvoltării competențelor lui și modalităților de afirmare în următorii 5-10 ani;
- stimularea elaborării de către cadrele didactice a programelor de autoinstruire, bazate pe acumularea de credite;
- susținerea publică de către cadrele didactice și manageriale a proiectelor educaționale implementate în școală și în comunitate.

5. Concluzii

1. Rezultatele studiului au demonstrat că comunitatea educațională și persoanele responsabile de organizarea sistemului educațional tind să-și armonizeze intențiile orientate spre scopul principal al reformelor din domeniul educației - crearea unui mediu propice și adecvat pentru dezvoltarea personalității subiectului educației nu doar în școală, dar și în familie, și în comunitate.
2. În societate, se întreprind pași concreți privind promovarea reformelor menite să îmbunătățească procesul educațional. În ultimii ani au crescut semnificativ alocațiile din buget pentru educație, cadrele didactice au devenit mai pregătite, părinții mai implicați, iar elevii - mai motivați pentru atingerea rezultatelor învățării.
3. Totodată, învățământul în Republica Moldova se confruntă cu mai multe probleme, și în primul rând acestea țin de formarea cadrelor didactice; crearea condițiilor pentru dezvoltarea competențelor elevului, capabil să se afirme în diverse contexte ale vieții; slaba autonomie a instituțiilor de învățământ; statutul și imaginea cadrului didactic în societate rămâne mai jos de așteptări etc.
4. Activitățile de îmbunătățire a calității educației ar trebui să aibă în vedere aspectele ce țin de tendințele moderne din viața socială și economia reală, de crearea unor mecanisme stimulative atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi de a se implica dezinteresat în actul învățării.
5. Într-o școală eficientă este necesar ca toți actorii educaționali să participe la luarea deciziilor: elevii, părinții, cadrele didactice și nedidactice, managerii școlari, responsabilii din sistem etc.
6. Nivelul actual de implicare a elevilor în alegerea organelor autoconducerii școlare necesită o dezvoltare ca elevii să obțină experiență în arta conducerii.
7. Este necesară extinderea centrării pe elev, punând accent nu doar pe însușirea materiilor disciplinelor de studiu, dar și pe interesele lui, precum și pe cele ale societății/comunității.
8. Cadrele didactice ar trebui să pună accentul pe organizarea eficientă a procesului de învățare și mai puțin pe cel de predare sau evaluare (ceea ce este realizat la moment).
9. Elevul ar trebui pregătit și motivat să învețe pentru a-și pune în valoare potențialul intelectual și fizic, orientat spre creșterea profesională, dezvoltare în carieră și deschiderea spre participare activă la progresul societății.
10. Experiența din alte state și bunele practice ale cadrelor didactice și manageriale necesită un studiu profundat și diseminarea acestora în societate, fapt ce va contribui la îmbunătățirea calității educației și valorificarea potențialului existent.

Bibliografie

1. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Ratificat prin Legea nr. 112/2014.
2. Cadrul de Referință al Curriculum-ului Național. Aprobata prin Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 432/2017.
3. Codul Educației. Nr. 152/2014.
4. Educația în R. Moldova. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, 2019-2020.
5. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”. Aprobata prin Hotărârea Guvernului nr. 944/2014.
6. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general. Aprobate prin Ordinul Ministrului Educației nr. 623/2016.
7. Standarde de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului. Aprobate prin Ordinul Ministrului Educației nr. 970/2013.
8. Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2019-2020. Aprobata prin Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 321/2019.
9. Repere metodologice privind implementarea noilor modele de plan-cadru dezvoltate în învățământul liceal. Aprobate prin Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr. 374/2020.